

Εξοχότατε Κύριε Πρόεδρε της Δημοκρατίας,

Πολλοί από εμάς, σ' αυτήν την αίθουσα, γνωρίσαμε τον Θεοδόση Τάσιο ως δάσκαλο της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών, στην οποία υπηρέτησε επί δεκαετίες. Και δεν είναι υπερβολή να πω ότι για όλους εμάς είναι ένας δάσκαλος ξεχωριστός, αν όχι μοναδικός. Και τούτο όχι μόνο λόγω της βαθείας και διαρκώς εμπλουτιζόμενης γνώσης του (μέσω της έρευνας και της εφαρμογής) επί των θεμάτων τα οποία δίδασκε. Πιστεύω ότι η επίδραση της διδασκαλίας του, η εμβέλεια του Δασκάλου οφείλονται και στην ευρυμάθεια, στην καλλιέργεια, στην στάση ζωής, στην ενσυναίσθηση... Όλα τούτα και άλλα, μοιάζουν εκ πρώτης όψεως μη σχετιζόμενα, ας πούμε, με ένα μάθημα Ωπλισμένου Σκυροδέματος. Όμως, διαμορφώνουν την προσωπικότητα του Δασκάλου, ο οποίος μπορεί να διδάξει, να διαπαιδαγωγήσει και να εμπνεύσει νέους - υποψήφιους επιστήμονες και ενσυνείδητους πολίτες.

Έτσι, όταν μου ανατέθηκε το τιμητικό καθήκον να μιλήσω σήμερα ενώπιόν σας για τον Δάσκαλό μας, επέλεξα -αντί να μιλήσω εγώ για τον Τάσιο- να αφήσω εκείνον να μας μιλήσει,

μέσω δημοσιευμένων κειμένων του, περί ποικίλων θεμάτων Φιλοσοφίας, Επιστήμης, Τέχνης, Ιστορίας, Πολιτικής και Καθημερινού Βίου. Με την ελπίδα ότι η παράθεση των απόψεών του, μπορεί να δομήσει μίαν εικόνα περί Τάσιου, αυθεντικότερη από την όποια δική-μου περιγραφή.

Ο Τάσιος τονίζει πολύ την υποστασιακή ευδαιμονία την οποία προσφέρει η αριστοτελική θέση ότι «ο Διπλανός είν' ένας άλλος Εαυτός». Μία θέση για την οποία υποστηρίζει πως ήταν η βασική Αρχή της Αρχαιοελληνικής Ηθικής των κλασικών χρόνων. Προς τούτο παραθέτει πολλές φορές τα ακόλουθα εντυπωσιακά χωρία («Ξανά ο Αριστοτέλης», 2018, σ. 10) :

Σωκράτης : «'Αν με εξανάγκαζαν ή να αδικήσω ή να αδικηθώ, θα προτιμούσα να αδικηθώ, παρά να αδικήσω».

Αριστοτέλης : «Πολλά να κάνω για χάρη των φίλων – κι αν χρειασθεί, να πεθάνω υπέρ αυτών»

Επίκουρος: «Ο σοφός πονάει περισσότερο όταν βασανίζουν έναν φίλον του, παρά όταν βασανίζουν τον ίδιον».

«Και να σκεφθείς», λέει ο Τάσιος, «οτι εδώ δέν επρόκειτο για θυσία, αλλά για μεγιστοποίηση της ηδονής» – αφού ο φίλος είναι άλλος Εαυτός.

Με μια τέτοια (θεωρητική, άς την πούμε) θεμελιώδη θέση περί του ηθικού ενεργήματος, ο Τάσιος θεωρεί ότι η φύση της Πολιτικής είναι Ηθικής κατηγορίας – δηλαδή αφορά μόνον προτεραιότητες Αξιών. Διότι όλα τα άλλα είναι απλώς δράσεις γνωσιακής κατηγορίας, οι οποίες δέν χαρακτηρίζουν την Πολιτική καθαυτήν. Επομένως, η Κοινωνική συμπεριφορά των Συμπολιτών-μας έχει την πιο βασική **πολιτική** σημασία. Το ίδιο ισχύει, άλλωστε, και για την «εσωτερική συνοχή» της ομάδας πρωτευόντων, η οποία κατά τον Δαρβίνο, ήταν ο αποφασιστικότερος παράγοντας για το εξελικτικό-τους πλεονέκτημα.

Γι' αυτούς τους λόγους, ο Τάσιος θεωρεί την Ηθοπαιδεία στόχον εξόχως πολιτικών, στον οποίο αφιέρωσε το βιβλίο του «5 Μαθήματα Ζωής». Από αυτό το βιβλίο αντιγράψω την αφιέρωση:

«Στους ανώνυμους πυροσβέστες, νοσοκόμους και άλλους που, πεθαίνοντας για τον Άλλον, μας αφήνουν Μάθημα Ζωής». Ακολουθεί όμως κάτι σημαντικότερο: «Το Εγώ, προκειμένου να βοηθήσει το Εσύ, κάτι στερείται βέβαια. Την ίδια όμως στιγμή, απολαμβάνει μίαν ανείπωτη υποστασιακή χαρά, «εδώ και τώρα» : Νιώθει τη Χαρά του Άλλου – και

στεριώνει. Όλα τούτα όμως χρειάζονται πείρα βιωματική για να τα γευθείς. Αυτό δηλαδή το Ήθος, δέν μετακενώνεται όπως η γνώση – κι ούτε επιβάλλεται μέσω εξωγενών εντολών. Ο μόνος λοιπόν τρόπος να μυηθώ στο Ήθος, είναι το ζωντανό παράδειγμα ανθρώπων με αφιέρωση σε σκοπούς υψηλούς, με ζεστή αγάπη στα βάσανα της ζωής : Καθώς παρακολουθούμε τη ζωή αυτών των Μεγάλων, τείνομε να ταυτισθούμε νοερώς μαζί τους, μπαίνομε στη θέση τους, και χτίζομε με καλύτερα υλικά την Υπόστασή μας. Έτσι, ο σταδιακός συγχρωτισμός-μας με τα Παραδείγματα, διαμορφώνει και το δικό-μας Ήθος», και μας κάνει ικανούς να νιώσουμε την ευδαιμονία της Φιλότητας – συμβάλλοντας παράλληλα στην παραγωγικότητα και την ευστάθεια των κοινωνικών συνόλων μας (σελ. 11-13).

Γι' αυτόν τον «πολιτικό», όπως τον ονομάζει, σκοπό, ο Τάσιος παρουσιάζει τη ζωή του Σωκράτη, του Μότσαρτ, του Φραγκλίνου, του Βολκόνσκη και του Καζαντζάκη.

Άν τώρα, απ' τα κοινωνικά αυτά θέματα περάσουμε σε αντικείμενα πλησιέστερα προς τις θετικές επιστήμες, ο Τάσιος (τον Δεκέμβριο του 2016 σε ένα διεθνές συνέδριο στη Φιλοσοφική Αθηνών) υποστήριξε με μια διεξοδική ανακοίνωση ότι η Επιστήμη αναδύθηκε στην Ιωνία (κατα τον

6ο π.Χ. αιώνα) μέσα απ' την Τεχνολογία, χάρις στην τριάδα Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξιμένης.

Στο σημείο μάλιστα αυτό, είναι νομίζω ενδιαφέρον ν' ακούσουμε πώς διηγείται ο Τάσιος στον Άρη Κατωπόδη (Νέα Εστία, 2024, σ. 605-606) την απόφασή-του να γίνει Μηχανικός, κι όχι Αρχαιολόγος : Ήταν έφηβος όταν, σε ένα βιβλίο του –γεωπόνου- πατέρα του είχε διαβάσει οτι λύνοντας ένα μαθηματικό πρόβλημα «μεγιστοποίησης», μπορείς να δώσεις στο υνί του αρότρου την κατάλληλη τρισδιάστατη μορφή, ώστε για δεδομένη ωστική δύναμη στο άροτρο, το υνί να σκάβει τον μέγιστο δυνατό όγκο χώματος. Λέει ο Τάσιος «Ήταν σάν μιά αποκάλυψη – κάτι σάν να κάνεις μάγια : έχεις μπροστά σου έναν φτωχό αγρότη, σκύβεις και γράφεις κάτω κάτι εξισώσεις (άμπρα-κατάμπρα), και σε λίγο του φτιάχνεις το υνί, έτσι ώστε να μπορεί ο άνθρωπος να πάει στα παιδιά-του δυό ώρες νωρίτερα!». Όπως λέει, αυτή η εντυπωσιακή ΜΕΤΑΣΤΟΙΧΕΙΩΣΗ της τεχνο-επιστήμης σε ένα ηθοκοινωνικό αποτέλεσμα, ήταν καθοριστική για την απόφασή του να γίνει Μηχανικός.

Όταν, αργότερα, θα γίνει ο Μελετητής και Επιβλέπων σε ποικίλες μεγάλες κατασκευές, καθώς και ερευνητής σε πολλούς τομείς της επιστήμης του, θα ανακαλύψει

παραλλήλως και το πλούσιο ορυχείο της Τεχνολογίας των Αρχαίων Ελλήνων, στην έρευνα και την ιστορία της οποίας θα αφιερώσει δεκαετίες της ζωής του. Και λέει : Ενας πολιτισμός δέν μπορεί να μελετηθεί χωρίς την κατανόηση των υποκείμενων βασικών φαινομένων της Οικονομίας και της Τεχνολογίας του. Τα ελληνικά φύλα ήσαν ανέκαθεν τεχνικόφιλα.

Ακούσαμε απ' τον κ. Γκαζέτα τη συμβολή του Τάσιου στην έρευνα και τη διάδοση της Ιστορίας της Αρχαίας Ελληνικής Τεχνολογίας. Κρατώ τα λόγια του για τον στόχο της σειράς των έξι τόμων – με πρώτον τον πρόσφατο τόμο αφιερωμένο στην «Αρχαιοελληνική Στρατιωτική Τεχνολογία». Στόχος είναι να προαχθεί η Αρχαιογνωσία και η αρχαιοφιλία – και η ελπίδα οτι έτσι οι νέοι-μας θα αγαπήσουν περισσότερο την Τεχνολογία, για το καλό του Λαού μας.

Ας μίν παραλείψουμε, όμως, και τους ιδιαίτερους προβληματισμούς του Τάσιου με την πιό βασική ανθρώπινη δραστηριότητα, που την περιγράφουμε με τον όρο «Οικονομία». Στο βιβλίο του «Ηθο-Οικονομικά», 2016, υποστηρίζει ότι η λεγόμενη αυστηρή οικονομική θεωρία (αυτή που θεωρεί το «χρήμα» ως μοναδική συνιστώσα της

επιδιωκόμενης «ωφελείας» του ατόμου), οφείλει να γίνει επιστημονικότερη, «περιλαμβάνοντας εντός της Ωφελείας **καί** την ικανοποίηση των ακόλουθων (εμπειρικάς διακριβωμένων) Αναγκών του οικονομικού Ατόμου :

- Υγεία, ανεπηρέαστη απ' την ενδεχόμενη στρεβλωτική συνέπεια αφύσικης ή υπερεντατικής εργασίας
- Γνωσιακή και Αισθητική καλλιέργεια
- Διαπροσωπική συμπάθεια, Δικαιοσύνη και Ελευθερία
- Ανάγκη για διατηρήσιμη Ανάπτυξη (για μάς, ως δικαιοσύνη για τις επόμενες γενιές, αλλά και ως αισθητική ανάγκη για τον περίγυρο)», (σελ. 41-42).

(Ενόσω, γράφει, οι ικανοποιήσεις αυτών των Αναγκών δέν θεωρούνται «οικονομικού» ενδιαφέροντος, η Οικονομική Επιστήμη θα στηρίζεται σε μια λανθασμένη περιγραφή της «Ωφελείας», και θα έχει μειωμένο επιστημονικό κύρος).

Χρησιμοποιεί δέ τον όρο «χρηματοτροπήση», προκειμένου να διευκολυνθεί ο συνυπολογισμός **καί** αυτών των «ποιοτικών» (αλλά τόσο ανθρώπινων) κερδών.

Και, μιάς και μιλάμε για ποιοτικά (θεμελιωδώς ανθρώπινα) ενεργήματα, θα ήθελα να υπομνήσω και την αφιέρωση του Τάσιου στη Γλώσσα. Στον πρόλογο του βιβλίου του «Πρακτικά ζητήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας», γράφει : «Καθώς στο

πλαίσιο των Επιστημών που υπηρέτησα, ήμουν χρήστης έμμενος της Γλώσσας, νόμιζα κατά καιρούς πως μου έπεφτε λόγος για τα γλωσσικά πράγματα – και παρενέβαινα [...]. Ο λογοτέχνης και ο επιστήμονας χρησιμοποιούν, καλλιεργούν και αναπτύσσουν τη Γλώσσα με τις δικές-τους δυνάμεις. Επομένως, οι Χρήστες της Γλώσσας μιλούν για τη Γλώσσα – ιδίως στα Κανονιστικά Κείμενα : Κι όχι μόνο για τις ειδικές εκφραστικές ανάγκες της κάθε χρηστικής στάθμης, αλλά και όταν στα Κείμενα αυτά θα τεθούν ζητήματα **αξιακών** προτεραιοτήτων (οι οποίες βεβαίως δέν είναι επιστήμη)» [σελ. 14-15].

Κι είναι επίσης γνωστή η συμμετοχή του Τάσιου στην ομάδα επιστημόνων που απαιτούν την εξορθολογισμένη βελτίωση τονισμού στο Μονοτονικό, ώστε να αποκατασταθεί πλήρως στον γραπτό λόγο ο φυσικός τονισμός του προφορικού λόγου, όπως έκανε ο Ι. Θ. Κακριδής. Εξ άλλου, είναι διασκεδαστική η μάλλον ευγενική του σάτιρα γι' αυτό που αποκαλεί συρμό έκθλιψης των άρθρων, όπως συμβαίνει στο τουρκικό ιδίωμα: Είμαι Κηφισιά, πετάω Μήλο, είμαι γραφείο, κ.λπ.

Προτείνω, επίσης, να διαβάσουμε ένα μικρό απόσπασμα απ' το κεφάλαιο «Τέχνη για τον Λαό» του βιβλίου του «Άς αναστοχασθούμε εαυτούς και αλλήλους» (2014, σ.304). Σε

αυτό το βιβλίο, όπως και σε άλλα φιλοσοφικά-του δοκίμια αναλύει την θεμελιώδη σημασία της Τέχνης για την αυτοσυνειδησιακότητα και την ευδαιμονία του Ανθρώπου. Γράφει: «Όλες οι ακραίες καταστάσεις του βίου συνυφαίνονται με Μουσική : Με νανουρίζουν ως βρέφος, θα κάνω σερενάτα στο αγαπημένο πρόσωπο, θα ψάλλω τον θεό μου – αλλά και θα μοιρολογήσω τον χαμένο αδελφό». Ίσως δεν είναι πολύ γνωστό ότι ο Τάσιος έχει εκδώσει και έναν δίσκο (2023), όπου τραγουδάει ο ίδιος τα δημοτικά-του τραγούδια, ιδίως τα ηπειρώτικα.

Τέλος, στον χώρο όπου βρισκόμαστε και στους καιρούς που ζούμε, αξίζει –πιστεύω- να μεταφερθούμε στον Νοέμβριο του 1973. Είναι πρωί της 17^{ης} Νοεμβρίου. Η Συνέλευση των Τακτικών Καθηγητών του ΕΜΠ και η Σύγκλητος συνεδριάζουν στο Ζωγράφου, ώστε να εκδοθεί Ψήφισμα, μετά από όσα δραματικά συνέβησαν την νύχτα που προηγήθηκε. Κατατίθεται πρόταση ψηφίσματος του τότε Πρύτανη. Ο Τάσιος υποβάλλει την δική του πρόταση, στην οποία αφού κάνει σύνοψη των όσων έχουν προηγηθεί, αναφέρει ότι «το κύρος της Συγκλήτου καταργείται από τις Αρχές εκείνες που είναι τεταγμένες να το προστατεύουν. Κατόπιν των ανωτέρω, η Σύγκλητος αισθάνεται βαθύν κλονισμόν εμπιστοσύνης προς

τις αποφάσεις των αρμοδίων. Και είναι υποχρεωμένη να ασχοληθεί με το πρόβλημα, ανεξαρτήτως της θέσεως όπου θα το συναντήσει...» Και καταλήγει: «Εν όψει πάντων των ανωτέρω, η Σύγκλητος του ΕΜΠ διαδηλοί την ανάγκη ρυθμίσεως του όλου προβλήματος της φοιτητικής αναταραχής, επί τη βάσει ευρύτερων και μονιμότερων μέτρων, ήτοι της θεσπίσεως των δημοκρατικών ελευθεριών εις την Χώραν, μόνων ικανών πλέον δια την ριζικήν και μακρόπνοον λύσιν και του προβλήματος αυτού». Το σχέδιο ψηφίσματος του Τάσιου δεν υπερψηφίσθηκε. Όμως, χάρη στην μέριμνα του τότε Πρύτανη Κονοφάγου, έχει σωθεί η μαγνητοφώνηση εκείνης της πρότασης-άλλης μιας φωνής ελευθερίας εκείνων των ιστορικών ημερών.

Μακρηγόρησα. Τελειώνω με τα λόγια του Τάσιου από μια πρόσφατη συνέντευξή του: «Χρωστάω ακόμη πάρα πολλά στην Κοινωνία, για όσα μου έχει προσφέρει». Κι εμείς του χρωστάμε πολλά...